

Dennis L. Meadows, *Meje rasti (The limits to growth)*, Ljubljana, 1974, str. 366.

Redko katera knjiga je naletela na tako močan in deljen odmev kot prav »Meje rasti«. Visoke naklade, številni ponatisi ne le na Zahodu, temveč tudi v socialističnih državah, pričajo o širokem odmevu in aktualnosti obravnavane problematike. Nehote se nam vsiljuje primerjava z odmevom Malthusovih idej pred 170 leti.

Rimski klub sestavlja skupina znanstvenikov, ki so zaskrbljeni zaradi vse bolj številnih, medsebojno povezanih problemov, s katerimi se mora spoprijeti celotno človeštvo. Leta 1970 so povabili skupino za »sistemsko dinamiko« z Massachusettskega tehnološkega inštituta (MIT) naj prouči gibanje in medsebojno vplivanje številnih dejavnikov, ki ogrožajo svetovno družbo.

Knjiga ima pet poglavij. Uvod in sklepno besedo o pomenu teh proučevanj je napisal Stane Krašovec. V prvem poglavju, kjer pisci obravnavajo naravo eksponentne rasti, so predstavljene matematične osnove in primeri take rasti, ki so v nasprotju z linearno rastjo. V poglavju »meje eksponentne rasti« so nakazani problemi produkcije hrane, onesnaženosti okolja in neobnovljivosti prirodnih virov. Predvidevajo, da bo svetovna družba prav na teh področjih naposled dosegla nepremostljive omejitve. Pri obravnavi rasti svetovnega modela so s pomočjo kvantitativnih metod prišli do sklepa, da ni mogoče predvideti, katera izmed petih izbranih omejitev (pospešena industrializacija, hitra rast prebivalstva, proizvodnja hrane, izčrpavanje neobnovljivih virov, onesnaženje okolja) se bo najprej uveljavila; prav tako ni mogoče predvideti vseh posledic. Tehnološki optimizem obsoja kot najbolj nevarno iluzijo. Tehnološki napredek bi se moral združiti s premišljenim zaviranjem rasti. Podan je model svetovnega ravnotežja s stabiliziranimi razvojnimi dejavniki.

Temeljni sklepi skupine MIT so: če se bodo sedanja gibanja naraščanja svetovnega prebivalstva, industrializacije, onesnaženosti, pridobivanja živeža in izrabe virov nespremenjeno nadaljevala, bodo meje rasti na tem planetu dosežene v času naslednjih sto let. Najbolj verjetna posledica bo dokaj nepričakovano nazadovanje tako števila prebivalstva, kot industrijskih zmogljivosti. Težnjo k nadaljnji rasti je mogoče spremeniti in namesto nje uveljaviti stanje ekološke in gospodarske stabilnosti, ki lahko traja daleč v prihodnost.

Kljub dejstvu, da mnogi znanstveniki ne sprejemajo matematičnih modelov, uporabljenih v študiji MIT, da niso upoštevali razlike med razvitim in nerazvitim svetom in da ni niti z besedo omenjena rešitev, pogojena s socialnimi spremembami, je ton »Meje rasti« progresiven in zasluži resno obravnavanje.

Dušan Plut

Schutz unseres Lebensraumes, Symposium an der ETH, Zürich 1970, str. 1—523.

Onesnaževanje človekovega okolja se je pojavilo predvsem v industrijsko razvitih deželah, iz njih tudi prihaja večina strokovnih prispevkov o tem problemu, posebno iz ZDA. Prevladovanje angleške literature, tako znanstvene, kot poljudno-znanstvene, ustvarja napačen vtis, da se le v teh državah zavedajo perečih problemov. Pričujoči zbornik z referati 53 znanstvenikov je kompleksen prikaz naporov za zaščito človekovega okolja v Švici, kjer se zavedajo vrednosti zdravega okolja.

V nekaj vrsticah seveda ni mogoče nanizati vseh zanimivih referatov, katere so napisali priznani strokovnjaki številnih znanstvenih disciplin: od biologov, meteorologov, kemikov do filozofov in pedagogov. Kljub navidezno specialnim raziskavam je poudarjena kompleksnost problematike okolja in vzročna soodvisnost med številnimi dejavniki, katerih smeri delovanja vedno ni mogoče predvideti. Ker je v zborniku nad 50 referatov, je mogoče le preleteti temeljna vprašanja, ki so jih postavile posamezne skupine referatov. V prvi skupini so referati o načelnih problemih raziskovanja okolja, ki potrjujejo stališče, da je tehnični napredek sicer dvignil materialno raven večine prebivalstva, obenem pa postavil v drugi plan medčloveške odnose in odnos

do okolja. Sledijo referati o vzrokih sprememb v okolju, ki obravnavajo tehnični napredek, ekonomski in demografski razvoj. Poseben seminar je bil namenjen vplivu tehničnega napredka na živi svet in pokrajino in vplivu preoblikovanega, večkrat onesnaženega okolja, na bivalne pogoje človeka. Nakazane so bile konkretne mere za racionalnejšo izrabo vodnih virov in ozračja. V zaključnem poglavju je bila podana sinteza posameznih skupin referatov s skupno mislijo o nujnosti prostorske ureditve in kontrole posegov človeka v okolje.

Brez dvoma zasluži simpozij o varstvu okolja na Visoki tehnični šoli v Zürichu pozornost geografov, saj je metodološko opredelil znanstveni pristop k raziskovanju okolja in iskal rešitve glede posameznih konkretnih primerov.

Dušan Plut

**Marjan Tepina: Razsežnosti našega okolja, DZS, Ljubljana 1974, str. 276.**

V priučujoči knjigi bo bralec, ki ga zanimajo odnosi med človeško družbo in naravo, vsekakor našel obilico zanimivih podatkov o onesnaženju in razvrednotenju okolja doma in v svetu. Obravnavani so tudi drugi problemi sodobnega razvoja v obdobju tehnološke revolucije, ki vplivajo na odnose človeka z okoljem. Iz celotnega dela veje avtorjevo široko poznavanje problemov.

V uvodnih poglavjih je predstavljen nesluten razvoj tehnike v industrijski revoluciji, s pomočjo katere človek vse bolj obvladuje prostor in obenem ruši sožitje z naravo ter ogroža celotno biosfero. V nadaljevanju avtor razmišlja o prihodnosti človeka, ki je ob nadaljevanju današnjega razvoja negotova. Pregledno in razumljivo so razloženi osnovni pojmi o ekologiji in principih ekološkega raziskovanja.

Po mnenju avtorja odpira ekologija novo stran v uveljavljanju dialektičnih in materialističnih pristopov pri proučevanju odnosa med družbo in okoljem. Vendar poglobljenejši problemi odnosa človeške družbe do okolja niso pogojeni samo z odnosi med človekom, njegovim delom in naravo, marveč predvsem s proizvodnimi in družbenimi odnosi, ki oblikujejo njegovo zavest. V zaključku se avtor na kratko dotakne specifičnih problemov urejanja in varovanja okolja v naši družbeni stvarnosti, ki mora v skladu s samoupravno organiziranostjo v prihodnosti drugače uravnavati odnose do okolja.

Dušan Plut

### Iz tuje geografske književnosti

**N. A. Gvozdeckij, Problemi izučenia karsta i praktika, Moskva, 1972, 391 strani.**

Inštitut za krasoslovje in speleologijo pri univerzi v Permu, ki šteje čez sto sodelavcev in ki izdaja zbornike Peščeri (do leta 1974 15 številki), posebni oddelki za kraško hidrologijo pri geološkem inštitutu v Simferopolu, pogosta kraška zborovanja geografov, hidrologov, geologov in drugih, katerih plod so razni kraški zborniki, vse to pogojuje hiter kvantitativni in kvalitativni napredek sovjetskega krasoslovja. Izraz te rasti je tudi najnovejša knjiga profesorja geografije na geografski fakulteti moskovske državne univerze dr. N. A. Gvozdeckega, ki ima značaj kraške monografije. Omogoča primerjavo z monografijami, ki so zadnja leta izšle pri drugih narodih in tudi v SZ (glej poročila o monografiji A. A. Maksimoviča Osnovi karstovedenja, I in II, v GV 1966 in 1971, o knjigi Karst-Important Karst Regions in the Northern Hemisphere, o Jenningsovi monografiji Karst in Sweetingovi Karst Landforms v GV 1973). Iz te primerjave lahko tudi izluščimo rast krasoslovja v okviru razvojnih krogov. Glede tega moremo ob prebiranju Gvozdeckega knjige ugotoviti, da se je marsikatera krasoslovna panoga v SZ razvijala dokaj ločeno od ostalega sveta in brez medsebojnega poznavanja dosežkov. Značilen primer je tako imenovana korozija mešanice. Izven SZ velja za njenega odkritelja Švicar A. Bögli.